

Doktorant: Małgorzata Tyszkowska

Tytuł rozprawy: Samoregulacja uczenia się uczniów klas czwartych szkoły podstawowej i jej wybrane uwarunkowania

Promotor: prof. dr hab. Ewa Filipiak

Streszczenie

słowa kluczowe: samoregulacja uczenia się, inteligencje personalne, inteligencja intrapersonalna, inteligencja interpersonalna, wsparcie ucznia, edukacja przedmiotowa

Uczeń klasy czwartej szkoły podstawowej rozpoczynając etap edukacji przedmiotowej mierzy się z licznymi trudnościami. Są one związane ze zmianą warunków edukacji przedmiotowej znacząco różniących się od warunków edukacji elementarnej. Większa liczba przedmiotów szkolnych, nauczycieli i zadań do wykonania sprawia, że uczeń potrzebuje czasu i wsparcia otoczenia, aby na nowo zbudować swój własny porządek i aktywnie funkcjonować w nowej rzeczywistości edukacji przedmiotowej. Większa ilość pracy związana z opanowaniem materiału, przygotowaniem do testów, sprawdzianów i codziennych lekcji wymaga umiejętności planowania i wykorzystania strategii nie tylko uczenia się, ale także motywacyjnych. Zdolność do samoregulacji uczenia się wydaje się być panaceum na trudności napotymane przez ucznia w edukacji przedmiotowej. Samoregulacja uczenia się to ogół działań ucznia związanych z planowaniem, monitorowaniem i ewaluacją własnego uczenia się, a więc także z organizacją szkolnej rzeczywistości. Badania pokazują, iż to właśnie samoregulacja ma wpływ na efektywne uczenie się, bardziej niż wskaźnik IQ. Rozwój samoregulacji jest możliwy i powinien mieć miejsce od początkowych etapów edukacji dziecka (edukacja przedszkolna, edukacja wczesnoszkolna) poprzez budowanie świadomości własnego Ja dziecka, stwarzanie przestrzeni do samodzielności i odpowiedzialności za własne uczenie się. W rozwoju samoregulacji uczenia się kluczową rolę pełni wsparcie, zarówno emocjonalne, jak i informacyjno - instrumentalne, dające konkretne wskazówki dotyczące planowania i monitorowania uczenia się wraz z użyciem strategii uczenia się, które dziecko poznaje przy wsparciu osób znaczących - przede wszystkim nauczycieli i pracowników szkoły, ale także rówieśników. Poza wsparciem znaczącą rolę w budowaniu samoregulacji uczenia się pełnią inteligencje personalne (intrapersonalna i interpersonalna) odpowiedzialne za znajomość siebie, swoich mocnych i słabych stron, określanie osobistych celów czy efektywne funkcjonowanie w środowisku społecznym. Dla skutecznego uczenia się i satysfakcjonującego funkcjonowania w szkole ważna jest nie tylko wiedza i umiejętności poznawcze, ale także wiedza metapoznawcza i umiejętności społeczne.

Przedmiot i cel badań

Przedmiotem badań jest samoregulacja uczenia się uczniów klas czwartych szkoły podstawowej i jej wybrane uwarunkowania: inteligencje personalne (inteligencja intrapersonalna, inteligencja interpersonalna), wsparcie otrzymywane przez ucznia, środowisko szkolne i płeć badanych.

Głównym celem badań jest poznanie poziomu samoregulacji uczenia się u czwartoklasistów, poziomu inteligencji personalnych (intrapersonalnej i interpersonalnej), poziomu wsparcia otrzymywanego przez ucznia (z uwzględnieniem rodzaju i źródła wsparcia) oraz znalezienie zależności między zmiennymi.

Metoda

W badaniu wzięło udział 244 uczniów klas czwartych szkoły podstawowej: 125 dziewczynek i 119 chłopców z dwóch szkół miejskich i jednej podmiejskiej województwa kujawsko - pomorskiego (powiat bydgoski). Badani uczniowie otrzymali do wypełnienia cztery kwestionariusze: Skalę Samoregulacji Ucznienia się (SSU), Skalę Inteligencji Intrapersonalnej (intrA), Skalę Inteligencji Interpersonalnej (intER) oraz Ankietę Wsparcia Ucznia (WSU4). Wszystkie skale wykorzystane w badaniu to narzędzia autorskie stworzone przez autorkę badania w latach 2017-2019. Badanie przebiegało w dwóch etapach. W pierwszym etapie uczniowie otrzymali kwestionariusz SSU (skala samoregulacji uczenia się), w drugim etapie trzy pozostałe kwestionariusze. W badaniu wzięli udział tylko uczniowie, których rodzice podpisali zgodę na udział w badaniu dziecka. Wszyscy uczniowie wypełniali kwestionariusze samodzielnie po otrzymaniu instrukcji, średni czas odpowiedzi dla każdego etapu wynosił około 40 minut.

Wyniki badań

Wyniki przeprowadzonych badań pokazały, iż uczniowie klas czwartych reprezentują w większości przeciętny poziom samoregulacji uczenia się oraz przeciętny poziom inteligencji personalnych (zarówno intrapersonalnej jak i interpersonalnej). Badania wykazały także różnice pod względem płci w poziomie inteligencji interpersonalnej, wyższe wyniki uzyskały dziewczynki. Badani uczniowie największe wsparcie otrzymują od rodziców i jest to wsparcie emocjonalne (84 % badanych uzyskało poziom wysoki). Większość uczniów otrzymuje wsparcie informacyjno - instrumentalne oraz rzeczowe na przeciętnym poziomie. Badania wykazały także istnienie związków (dodatnia korelacja) między samoregulacją uczenia się a inteligencjami personalnymi, zarówno intrapersonalną jak i interpersonalną.

Wnioski

Zależność samoregulacji uczenia się oraz inteligencji personalnych wskazuje na potrzebę rozwijania inteligencji personalnych (intrapersonalnej i interpersonalnej) u dziecka zanim rozpocznie ono edukację przedmiotową. Inteligencje personalne pełnią bowiem istotną rolę w budowaniu samoregulacji uczenia się, która ułatwia uczniom klasy czwartej radzenie sobie z trudnościami adaptacyjnymi w klasie czwartej. Istotne dla rozwijania samoregulacji uczenia się jest także wsparcie osób znaczących, zarówno wsparcie emocjonalne, jak i informacyjno-instrumentalne czy rzeczowe. Warto zwrócić uwagę na przygotowanie nauczycieli do udzielania wsparcia informacyjno- instrumentalnego uczniom w zakresie samoregulowanego uczenia się i stwarzania przestrzeni w szkole do rozwoju samoregulacji uczenia się. Na potrzeby badań zostały skonstruowane narzędzia badawcze. Na szczególną uwagę zasługuje Skala Samoregulacji Ucznienia się (SSU), która może być wykorzystywana do badania uczniów klas 4-8. Narzędzie uzyskało satysfakcjonujące wyniki w zakresie trafności i rzetelności. Wykorzystanie narzędzia (skali SSU) umożliwi podjęcie dalszych badań nad samoregulacją uczenia się czwartoklasistów na większą skalę oraz prowadzenie badań eksperymentalnych polegających na wprowadzeniu czynnika eksperymentalnego (kursu dla uczniów, programu edukacyjnego w ramach godziny wychowawczej lub cyklicznych warsztatów) i analizy jego skuteczności.